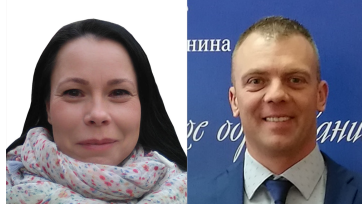

Majoros Ágnes - Varga Balázs: A közművelődési intézményekben végbement működési forma megváltozásának hatásai az intézményekben zajló kulturális tevékenységekre

A törvényi háttér

A rendszerváltás utáni Magyarországon a közművelődésben az 1976. évi V. törvény volt hatályos, mely a fejlett szocialista társadalom tudatos építését határozta meg célként. Feladatként írta elő a közművelődés fejlesztését, melyhez jó alapnak tekintette a közművelődésben addig elért eredményeket. A törvény rögzítette az állami szervek, a társadalmi szervezetek, vállalatok, szövetkezetek legfontosabb közművelődési feladatait és ezek együttműködési kereteit is.

Jelenleg a közművelődési intézmények működését és ennek alapfeladatait a magyarországi közművelődési és kulturális közbeszédben az ún. Kulturális Törvény, azaz a **muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló** 1997. évi CXI. törvény, illetve ennek a 2017. évi LXVII. törvény által történő 2018. január 2-án hatályba lépett módosítása határozza meg. (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv>)

A rendszerváltás és az azóta eltelt időszak időszerűvé tette a változtatásokat a törvénykezés szintjén is. 2012-ben indult el – a hatályban lévő törvényt alapul véve – a Magyar Művelődési Intézet korszerűsítési folyamata, a törvényi szintű új jogi norma megalkotása, a kapcsolódó részletek kidolgozása és szabályozása, valamint az új közművelődési rendeletek meghatározása. A jogszabályi háttér részét képezi még a 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet, amely a közművelődési alapszolgáltatások, illetve a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeit foglalja magában.

A Kulturális Törvény előírja, hogy minden magyarországi településnek kötelező közművelődési szolgáltatást nyújtani. Ennek teljesítésére többféle lehetősége nyílik a helyi önkormányzatoknak. Települési kötelező feladatellátás a helyi közművelődési tevékenység támogatása, a törvényben felsorolt közművelődési alapszolgáltatások (hét alapszolgáltatás-lakosságszámtól függően) megszervezése, a törvény 80. §-ban meghatározott pénzügyi támogatás biztosítása.

Alapszolgáltatások:

- Művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása

- A közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése
- Az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása
- A hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása
- Az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása
- A tehetséggondozás és- fejlesztés feltételeinek biztosítása
- Kulturális alapú gazdaságfejlesztés

A törvény 73. §-a kimondja, hogy a közművelődéshez való jog gyakorlása közérdek, a közművelődési tevékenységek támogatása közcél, és ezek biztosítása alapvetően az állam és a helyi önkormányzatok feladata. Az önkormányzatok maguk dönthetnek arról, hogy a törvényi előírásnak milyen formában kívánnak eleget tenni. Önkormányzatok látják-e el ezt a feladatot, vagy valamilyen formában kiszervezik a feladatellátást. A kiszervezett feladatellátás egyik formája a közművelődési intézmény fenntartás, melynek szintén törvényi előírásai vannak (74. ,75 §).

A törvényi meghatározás szerint a közművelődési intézmény szerepét betöltheti:

- művelődési otthon, ház, központ, szabadidő központ, közösségi ház, ifjúsági, illetve gyermekház, faluház,
- -az oktatási és közművelődési, illetőleg egyéb feladatokat ellátó általános művelődési központ,
- -az alaptevékenységéhez kapcsolódóan közművelődési feladatokat is ellátó önálló vagy többfunkciós, közös igazgatású kulturális és sportlétesítmény,
- -minden olyan egyéb közművelődési szolgáltatást ellátó intézmény, amely a polgárok közösségi művelődését szolgálja, fenntartójától, működtetőjétől függetlenül.

Közösségi szintér, illetve közművelődési intézmény működtetője települési önkormányzat, önkormányzati társulás, valamint közművelődési megállapodás keretében egyéb szervezet (egyesület, alapítvány stb.) vagy magánszemély is lehet.

A törvény 77. §-a kimondja, hogy a települési önkormányzat a helyi társadalom művelődési érdekeinek és kulturális szükségleteinek figyelembevételével a helyi sajátosságok alapján rendeletben határozza meg, hogy a 76. §-ban felsoroltakból mit, milyen formában, és milyen mértékben lát el. A települési önkormányzatok közművelődési feladatait az említett 76. § határozza meg. A helyi önkormányzat kötelessége a közművelődés támogatása, melyet a törvény nyolc pontban határoz meg:

- az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák megteremtése,
- a település környezeti, szellemi, művészeti értékeinek, hagyományainak feltárása, megismertetése, a helyi művelődési szokások gondozása, gazdagítása,
- az egyetemes, a nemzeti, a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetése, a megértés, a befogadás elősegítése, az ünnepek kultúrájának gondozása,
- az ismeretszerző, az amatőr alkotó, művelődő közösségek tevékenységének támogatása,
- a helyi társadalom kapcsolatrendszerének, közösségi életének, érdekérvényesítésének segítése,
- a különböző kultúrák közötti kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának segítése,

- a szabadidő kulturális célú eltöltéséhez a feltételek biztosítása,
- egyéb művelődést segítő lehetőségek biztosítása.

A települési önkormányzatok kötelező közművelődési feladatait a törvény a település lakosság száma alapján határozza meg. Feladatellátás szempontjából a törvény megkülönböztet 1000 fő alatti, 5000 fő alatti és feletti településeket, valamint megyei jogú városokat és fővárosi kerületeket. A megyei jogú városokban, valamint a fővárosi kerületekben az önkormányzatoknak közművelődési intézményt kell biztosítaniuk. Községekben közösségi színtereket, illetve közművelődési intézményt.

Egy település önkormányzata közművelődési intézményt – a már többször említett 1997. évi CXL. törvény 81. §-a alapján – a következők figyelembevételével létesíthet:

- önálló közművelődési intézmény: művelődési központ, művelődési ház, művelődési otthon, faluház, közösségi ház, ifjúsági ház, gyermekek háza stb.
- általános művelődési központ, többfunkciós, integrált intézmény, részben önálló gazdálkodású közművelődési intézmény
- az önkormányzati feladatot részben az önkormányzat közművelődési intézménye, részben közművelődési megállapodással közhasznú szervezet, vagy magánszemély
- a feladatellátást közművelődési megállapodás keretében közhasznú szervezet, vagy közművelődési megállapodás keretében jogi vagy magánszemély vállalkozóként biztosítja.

A közművelődésről

A fent említett törvény a közművelődési tevékenység fogalmát a következőképpen definiálja: polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúraelsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg.

Napjainkban a társadalom egyre többet vár el a közművelődési intézményektől, így hangsúlyossá válik a minőség. Ez a településeken egyfajta presztízskérdésként jelenik meg, és stratégiai fontosságúvá válik a helység megítélésekor, így a művelődési intézmények jelentősége növekszik, tevékenységük a városok és falvak életében egyre inkább meghatározóvá válik.

Évtizedekkel ezelőtt a művelődési házak fenntartása a települési, míg Budapesten a kerületi önkormányzatok hatáskörébe tartozott, de ez a tendencia napjainkban egyre inkább megváltozott. A fenntartást a területi illetékesek különböző működési formákba kiszervezik (Bt, Kft, Nonprofit Kft. stb.), így a közvetlen feladatellátás alól mentesül az önkormányzat. A kutatási folyamatban vizsgált intézményekben is ilyen működési forma váltás történt. A vizsgált terület Pest megye alábbi települései: Cegléd, Dány, Dunakeszi, Gödöllő, Kistarcsa, Kóka, Maglód, Monor, Ócsa, Pilis, Szentendre, Üllő, Tárnok, Szigetújfalu. Ezekben a helységekből nagyrészt nonprofit kft. formájában működik a helyi művelődési intézmény, míg két településen közművelődési megállapodás jött létre a helyi önkormányzat és a művelődési intézmény között. A választott kutatási területen, Pest megyében 188 település található, ebből 49 olyan intézmény létezik, amely a Nemzeti Művelődési Intézettel, mint szakmai szervezettel kapcsolatban áll. Ezek közül – a választott szempontok alapján – 14 olyan helység akad, ahol költségvetési szervként működik a közművelődési feladatellátás.

A kultúraközvetítés

Meghatározó tényező lehet, hogy az értékközvetítésben milyen mértékű szerepet kap a közvetítők felkészültsége, képzettsége, ezen keresztül érvényesülnek-e a filozófusok, tudósok gondolatai, és azok milyen hatással vannak a közvetítők döntéseire.

A kulturális programok szervezői számára izgalmas kérdés, hogy miért vágnak közösségekbe az emberek, milyen értékek mentén találhatnak egymásra, és hogyan alakulnak ki a különböző – az otthonuktól, szeretteiktől távoli, „idegen” – terekben a közösségek. *„Talán az elidegenedés elleni harcban segítségül hívhatjuk a közös identitást, a kollektív tudattalant, a „sensus communist”, a kor „közösségi szellemét”, az egyének cselekedeteinek belső mozgatórugójaként.”* (Lőrincz, 2020)

A kulturális értékközvetítés – a 21. században is még létező – szigeteit jelentik a művelődési intézmények, sajátos, az évtizedek alatt kialakult, formálódó, mindig változó tevékenységszerkezettel.

A kultúra közvetítőinek személye, a szubjektum értékteremtő és -közvetítő tevékenysége, ereje meghatározó, befolyásoló, orientáló erővel hat a kultúraközvetítés folyamatára és eredményére. A kultúra mediátorai (szervezők, menedzserek), valamint a műalkotás megteremtői (alkotók, művészek) meghatározó szerepet játszanak az értékteremtésben.

A közösség, mint érték megjelenik és döntő szerepet játszik az egyén életében, s a közösségbe tartozás vágya az egyén értékítéletét, választását is meghatározza. Az emberek alapvető igénye a társadalomba, annak kisebb-nagyobb közösségeibe való tartozás, amely az egyének számára jelentőséggel bír. Az ember ezért a kulturális-közösségi programok részesévé válik, ezzel elégitve ki közösségi vágyát.

A művelődési intézmények – mint közösségi színterek – meghatározó szerepet játszanak a közösségi lét, valamint a kulturális fogyasztás folyamatában. A kultúraközvetítő munkához, közösségek működéséhez, valamint a programokon való részvételhez a kulturális intézmény ad fizikai keretet, a kultúraközvetítők segítő tevékenysége által. A kultúrház közösségi színtérként hatást gyakorol az emberek értékítéletére, értékválasztására.

A kultúra definiálása

A kifejezés használata sokrétű, legtöbbször az ún. magaskultúra fogalomként használjuk – ha a kultúrát, mint tudományos témakört közelítjük meg – leszűkítve ezzel a kifejezés jelentéstartalmát. (Agárdi, 2012)

A kultúra mérését a kulturális értékek vizsgálatával tudjuk elérni. Ennek egy szegmensét szeretném vizsgálni a közművelődési intézményekben végbement működési forma váltás által előidézett változásokon keresztül.

A kultúra fogalma és modellek

A kultúra fogalma többféle módon ragadható meg. Alapvetően két területen keresztül gyakorol hatást ránk. Egyfelől a kultúrafogyasztás által (közvetlen műélvezet: pl. színházlátogatás, irodalmi művek olvasása stb.), másfelől az emberiséget körülvevő kulturális környezet (szociokulturális környezet) révén.

Az első aspektusban a kulturális „produktumok” által hordozott gondolatok, érzetek, ideológiák, világképek vannak ránk befolyással, formálják életünket. A másik aspektus pedig a minket körülvevő kulturális környezet. A nemzetiség, földrajzi meghatározottság, vallás, életkor, szubkulturális környezet, normák stb. A kulturális környezet állandóan jelen van, és automatikusan hatást gyakorol ránk, melyet gyakran a mindennapi életünkben észre sem veszünk.

A kulturális szokásaink vizsgálata

Ha a művelődési intézmények programkínálatával kapcsolatban végzünk kutatómunkát, akkor a kultúrafogyasztási szokásaink vizsgálatával kell kezdenünk. Ehhez különböző fogalmakat szükséges társítanunk, melyek jól körülhatárolják és meghatározzák a vizsgált témakört és annak aspektusait.

A társadalomtudományok egyik manapság gyakran használt terminusa a kultúrafogyasztás. Leegyszerűsítve ezalatt azt értik, hogy napjainkban a kultúra a fogyasztói társadalom egyik termékeként értelmezhető, mindenki által hozzáférhető. Eszerint a különböző társadalmi csoportok mást és mást fogyasztanak ebből is, csakúgy, mint egyéb fogyasztási cikkekből.

Értékorientáció alatt az egyénre ható külső tényezők (szocializációs ágensek) által meghatározott, az egyénre ható követendő értékeket értjük. Ebből a szempontból meghatározó szerepe van az egyén szocializációjának.

A kulturális elit által „fogyasztott” kultúrát nevezhetjük magaskultúrának. A magaskultúra termékei semmiképpen sem a közhöz, a sokasághoz szólnak.

Populáris vagy popkultúra alatt a kultúra azon rétegét értjük, ami a tömegek, a többség rendelkezésére áll, és amit ők fogyasztanak, vagy – szélsőségesen megfogalmazva – használnak.

A létrehozott vagy létrejött kultúrát valamilyen módon el kell juttatni a befogadóhoz, azokhoz, aki használják. A kultúráközvetítés az interaktív szocializáció és kommunikáció, a közösségi identitás és magatartásrend (viselkedés) életidőn belüli átvétele, átadása.

Értékrendek, kánonok és művelődéspolitikák

A kultúrafelfogás kifejezés használatakor a kulturális értékrendről, a kulturális normákról, a művelődés kultúrában elfoglalt helyéről, a kultúra szerepéről, a kultúra feladatairól, a kultúrában rejlő lehetőségekről, a teóriákról, illetve ezek összességéről, valamint az ezek által kialakított rendszerekről beszélünk. Ez nem fedi a művelődéspolitikát és a kultúrfilozófiát, de közelít hozzá és merít belőle.

Az 1990-es években Magyarországon a kulturális helyzetet nem a politikai nézetek és nem a tradíciók határozták meg, hanem a társadalmi életszínvonal, a szociális környezet és a

szociálpszichológiai helyzet. Ezek a tényezők erősen hatottak a kor ízlésére, értékrendjére, a művelődéspolitikára, a kulturális paradigmákra, valamint a kulturális- és közművelődési intézményekre is. Kultúrával és művelődéssel foglalkozó szakemberként azt tapasztalom, hogy ez a tendencia napjainkban is aktuális. Sajnos azonban értékválságban élünk, ami különösen a kulturális élet különböző területein érzékelhető. Az elmúlt években fokozottan tapasztalható a minőségi vagy magaskultúra és a tömegkultúra szétválása, és a közöttük lévő távolság növekedése. Ez komoly veszélyeket rejt magában a kultúra jövőjét vizsgálva, ezért is nagy a felelőssége minden kultúrával foglalkozó szakembernek. Nem szabad elhinnünk, hogy amire legtöbbször fokozott igény mutatkozik, az a minőséget képviseli. Különösen fontos, hogy az elitkultúra ne az elit csoport kisajátítottja, hanem minél szélesebb rétegek számára elérhető legyen.

A kutatás módszertana

A közművelődési intézmények, közösségi színterek tevékenységét, alapvető szolgáltatásait a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény közművelődésről szóló fejezete szabályozza (továbbiakban Kulturális törvény).

A vizsgálati módszerek

A kutatásom során kérdőíves módszert alkalmaztam. Ezen felül statisztikai adatokat elemeztem, valamint interjúkat készítettem intézményvezetőkkel, illetve kulturális szervezőkkel.

A kérdőíveket igazgatók és más vezető beosztású munkatársak töltötték ki. Pest megyében 14 olyan közművelődési, költségvetési intézmény található, amelyben nem közvetlenül önkormányzati szinten történik a feladatellátás. A kutatási terület kiválasztásához a Nemzeti Művelődési Intézet Pest Megyei Igazgatóságától kaptam segítséget és információkat az adatbázisról.

A kérdőíves megkérdezésre és interjú vizsgálatra épülő kutatásban annak próbálok utánajárni, hogy a közművelődési és közösségi művelődési formákban működő intézményekre milyen hatással volt a működési forma megváltozása, valamint hogyan hatott ez a programstruktúrára.

Intézményi működési formák

Megfigyelhető, hogy több, korábban közvetlen önkormányzati fenntartású intézmény (ún. költségvetési szervként működő) átalakult és különböző gazdasági formákban tevékenykedik tovább. A vizsgálat során kiderült, hogy 14 intézmény közül 10 nonprofit kft-ként működik, három közművelődési megállapodással rendelkezik, míg egy betéti társaságként ténykedik. Az alapító okiratokat vizsgálva megfigyelhető, hogy tulajdonosként – egy kivétellel – mindenhol a helyi önkormányzat van megjelölve. (Az alapító okiratokban szerepel, hogy az „egyszemélyi” tulajdon nem átruházható.)

A Dunakeszin működő Vasutasok Országos Közművelődési- és Szabadidő Egyesülete (VOKE) József Attila Művelődési Központ több fenntartóval is rendelkezik. Az állam és az önkormányzat mellett fenntartóként szerepel a Vasutasok Országos Közművelődési- és Szabadidő Egyesülete is.

A kutatás folyamán kiderült, hogy a vizsgált közművelődési szervezetek többsége folyamatos monitorozást végez látogatói között, az intézmények tevékenységével kapcsolatban. Akad olyan, ahol a honlapon is megtalálható az igényfelmérő kérdőív. Van, ahol papír, és van, ahol online kérdőívet használnak, de többségükben a személyesen megkérdezést preferálják, nem szervezett formában. Ugyanis a szervezők rendszerint rögtön a programokat követően – beszélgetések során – kéri ki a résztvevők véleményét az adott rendezvénnel kapcsolatban. Az intézmények dokumentumaiban általában nincsen rögzítve a helyi lakosság bevonásának módja. A helyi közművelődésben változó mértékben, de mindenhol jelen vannak a civil szervezetek is. A helyi közművelődési koncepció kialakításában azonban szinte csak minimális szerepük van (ennek jogszabályi előírása nincsen). Ez részben köszönhető annak, hogy a civil szervezetek sokféle tevékenységgel bírnak.

A kutatás fő megállapításai

A vizsgált intézmények a programjaik ismertetéséhez, népszerűsítéséhez többségében az internetet használják, leginkább saját vagy önkormányzati honlapok, valamint közösségi média platformok (Facebook) formájában. 11 település rendelkezik önálló honlappal, 3 viszont nem. Facebook oldalt minden helység üzemeltet. A honlapot működtető települések többségének oldalán nem található meg az ún. kötelező dokumentumok.

A vizsgált települések eltérő lakosságszámúak. A legnagyobb helység 43490 fős (Dunakeszi), míg a legkisebben 4303-an élnek (Dány) (KSH 2008-as adat). Közigazgatási besorolás alapján városban, nagyközségben és községben található a vizsgált intézmények.

A 2020. évi XXXII. törvény a kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának átalakulásáról, valamint egyes kulturális tárgyú törvények módosításáról május 29-én lépett életbe. A törvény – többek között – kimondja, hogy a költségvetési szervként működő kulturális- és múzeális intézményekben, valamint az előadó-művészeti szervezetekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonya megszűnik, és ezentúl általános munkavállalóként kerülnek foglalkoztatásra.

Ez a törvény jelentős változást hozott a költségvetési szervként működő közművelődési intézményeknél. Több ilyen szervezet ekkor alakult át gazdasági társasággá, többnyire nonprofit kft-vé. Az önkormányzatok ekkor cégeket alapítottak és kiszervezték a közfeladatok ellátását. A kutatásba olyan intézményeket vontam be, melyek már nem minősülnek költségvetési intézménynek. Arra kerestem a választ, hogy ez az átalakulás hogyan hatott a szakmai működésükre.

A vizsgálat során kiderült, hogy mind a 14 intézményben már 2020 előtt megtörtént ez az átalakulás, így az akkor hatályba lépő törvény nem módosította az intézmények működését, tehát nem volt hatással a szakmai munkára. Érdekes megfigyelni, hogy míg a főváros több kerületében és a nagyobb városokban ez a változtatás jelentősen érintette az intézményeket, addig a Pest megyei szervezetek tevékenységét nem befolyásolta.

A működési formák változásának idejét megvizsgálva kiderül, hogy mindegyik intézményben már évekkel korábban végbement ez az átalakulás. Több olyan szervezet is akad, ahol a költségvetési szervként működő intézményt átalakították valamilyen gazdasági formában működővé, majd pár

év elteltével ismételten átalakították egy másik gazdasági formává. (Ilyen pl. a Szentendrei Kulturális Központ, ami 2007-2009 között közhasznú társaságként működött, majd 2017-től nonprofit kft-ként tevékenykedett tovább.)

A fenntartók általánosságban a gazdaságosabb és hatékonyabb működés érdekében döntöttek az átalakítás mellett.

Fontos kutatási kérdés volt, hogy mennyiben változott meg az intézmény által ellátott feladat? Erre a kérdésre az egybehangzó válasz az volt, hogy növekedett a feladatok száma. Megmaradtak az addig ellátott tevékenységek, és ezek mellé többletfeladat ellátás társult, mindez úgy, hogy a meglévő feltételek nem változtak (ugyanannyi humánerőforrás, gazdasági forrás és infrastrukturális forrás állt rendelkezésre).

Arra a kérdésre, hogy milyen közművelődési feladatokat lát el az intézmény, különböző válaszok érkeztek. Az egyértelműen kijelenthető, hogy a fenntartóval kötött feladatellátási szerződésben foglaltakat mindegyik intézmény teljesíti. Van, ahol ez kimeríti a hét alapszolgáltatást, van ahol nem éri el, és akad olyan is, ahol a fenntartó plusz feladatellátást is előír az együttműködési szerződésben. Ilyen pl. a ceglédi Kossuth Művelődési Központ.

A közművelődési feladatellátásnál – a gazdasági forma átalakulásával – megmaradtak az addigi kötelezettségek, és plusz ellátottakkal bővült a tevékenységi kör. Feladatcsökkenésről egyik intézménynél sem beszélhetünk. Megfigyelhető, hogy az ellátandó kötelezettségek bővülésekor szempont volt, hogy a még hiányzó alapfeladatokból több kerüljön be a tevékenységi körbe. Van, ahol nem ez változott, de ott is minőségi és mennyiségi javulásról számolnak be. Az átalakulás előtt minden intézményben megtalálható volt a művelődő- vagy civil közösségek működésének biztosítása és segítése is.

Az átalakulással megjelentek a színházi előadások, illetve a koncertszerű fellépések is. Minden vizsgált intézményben működnek különböző csoportok, melyek leggyakrabban heti, illetve havi rendszerességgel jönnek össze. Figyelemre méltó, hogy a különböző testmozgásra épülő foglalkozások minden intézménynél megtalálhatóak (pl. zumba, aerobics, karate stb.). Több szervezetnél szerepel az állandó és legrégebbi programok között a néptánc, illetve a nyugdíjas klub. Sok helyen működik baba-mama klub is. Az OSAP statisztikai adatokból kiderül, hogy ha az életkori eloszlás szerint vizsgáljuk a programokat, akkor az ifjúsági korosztálynak szólók a legritkábbak. Kultúraszervezőként gyakran panaszkodunk, hogy nem tudjuk „becsábítani” ezt a korosztályt a művelődési házakba, ugyanakkor elmondható, hogy a legalacsonyabb programszámmal szerepelnek az őket megcélzó programok.

A legrégebben működő programoknál – 70%-ban – a művelődő közösségeket jelölték meg az intézmények, a legújabbaknál pedig nagyon eltérő válaszok érkeztek. Egyes helyeken a városi rendezvények a legújabbak, míg máshol a szakkörök, kézműves foglalkozások. (Valószínű, hogy itt már szerepeltették a Nemzeti Művelődési Intézet által indított „A szakkör” elnevezésű programsorozatot.) A programok gyakoriságánál a már említett testmozgásos foglalkozások a leggyakrabban látogathatóak, általában heti rendszerességgel. Az alkalmi programok között mindenhol szerepelnek a színházi előadások és a koncertek, valamint a város rendezvények is. A városi ún. nem hagyományos nagyrendezvények száma az utóbbi években növekedett meg mindegyik településen, de ez nem köthető az intézmények működési formáihoz.

A működési forma átalakításával kapcsolatban adekvát kérdés, hogy mi az, ami a programok tervezésénél meghatározó szerepet tölt be, mi a legfontosabb szempont. A várható látogatószám, a várható látogatószám és a gazdasági szempontok együttese, és ezek egyensúlya a meghatározó. Egyik intézmény sem jelölte meg preferáltként kizárólagosan a gazdasági szempontot. Hogy mennyire határozza meg a programok minőségét a rendelkezésre álló költségvetés kérdésre a kitöltők 66,7 %-a a számít, de nem ez az elsődleges szempont választ adta, míg 33,3%-nál teljes mértékben meghatározó a költségvetés nagysága. A programtervezésénél a szakmai programok tervezésére 68 % szerint csak kompromisszumos megoldással van lehetőség és 33 %-nál teljes mértékben meghatározó az anyagi kondíció. (A művelődési intézményekben megtalálható programok nem mindegyikét tekinthetjük szakmai programnak.)

Az intézmények egyharmadának a bevételi kötelezettség teljesítése nem jelent gondot, míg kétharmadának igen. Ebből azonban nem lehet következtetéseket levonni, mivel a bevételi kötelezettség mértéke szignifikánsan eltérő lehet az intézményeknél. Erről nem rendelkezünk adatokkal. Szintén az intézmények kétharmadánál tartanak fenn egyéb intézményt vagy telephelyet, mint például könyvtárat, galériát, tájházat stb., ami meghatározó a működés szempontjából, mind gazdasági tekintetben, mind a programok összességét nézve.

Összegzés

A vizsgálatban szereplő Pest megyei közművelődési intézményeknél a költségvetési szervként funkcionáló intézmény működési átalakítása nem jelentett nagymértékű szakmai változásokat, azonban gyarapodott új feladatellátásokkal. Összefoglalva, a vizsgált intézmények többségénél a működési forma megváltozása sokkal komplexebb feladatellátást vont maga után. Megnövekedett munkavégzést generált, valamint – a programstruktúra tervezésénél – új szempontok megjelenését is előidézte. Meghatározóbbá vált a gazdaságosabb és hatékonyabb működés a szakmai magas minőségi munka megtartása mellett. A programtervezésnél azonban megmaradt a nézőszám meghatározó szerepe, bizonyos intézményeknél pedig – a szakmai színvonal növelését szem előtt tartva – megjelentek a minőségbiztosítási szempontoknak való megfelelési kívánalmak.

Felhasznált irodalom:

- Agárdi, Péter (2012): *Kultúravesztés vagy kultúraváltás? (Nemzeti értékek - kultúraközvetítés - művelődéspolitikák)* Pécs, PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar, Andragógiai, Könyvtártudományi és Kultúratudományi Intézetek
- Csepeli, György (2015): *A szervezkedő ember. A szervezeti élet szociálpszichológiája*, Kossuth Kiadó, Budapest
- Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe, Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2001-2004, internetes forrás: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_531_pedagogia/ch07.html#id533020 [2020. 10 28.]
- Lőrincz, Edina (2020): *Érték és értékorientáció az Óbudai Kulturális Központ kultúraközvetítő tevékenységében* – szakdolgozat Széchenyi István Egyetem, Győr

- Márkus György: Kultúra, tudomány,társadalom A kultúra modern eszméje, Atlantisz kiadó, Budapest, 2011.
- Farkas, Zoltán [2020. 10. 19.]: Az egyéni és a kulturális érték fogalma és típusai. In.: Terestyéni Tamás, at al., (szerk.) Jel-Kép Kommunikáció, közvélemény, média, 2007/4.-2008/1, 67-85.o., internetes forrás: http://real-j.mtak.hu/5609/4/JelKep_2007_4-2008_1.pdf
- Hankiss, Elemér (1977): Érték és társadalom. Tanulmányok az értékszociológia köréből, Magvető Könyvkiadó, Budapest
- Hunyadi, Zsuzsa: A művelődési házak közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban, Találkozások a kultúrával 1. kötet, Magyar Művelődési Intézet, Budapest, 2004
- Majoros, Pál, Dr. (2004) A kutatómódszertan alapjai. Tanácsok, tippek, trükkök (nem csak szakdolgozat-íróknak), Perfekt Kiadó, Budapest
- Ponyi László: Társadalmiasítási folyamatok, közösségi részvétel és az önkéntesség jellemzői a közművelődésben - Közművelődési intézmények és közösségi színterek reprezentatív felmérése (2. rész) - <https://www.kulturalisszemle.hu/16-szam/nemzetkozi-kitekintes/ponyi-laszlo-tarsadalmiasitasi-folyamatok-kozossegi-reszvetel-es-az-onkentesség-jellemzoi-kozmuvelodesben-kozmuvelodesi-intezmenyek-es-kozossegi-szinterek-reprezentativ-felmerese-2-resz>
- Oszlánczi Tímea: A magyarországi közművelődési intézmények feltételrendszere a statisztikák mentén - http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5370/1/141_149_Oszl%C3%A1nczi.pdf

Jogszabályok:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 2017. évi LXVII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről